

LBRIS

We know
books

LIVIU ORNEA (n. 1960) e matematician, profesor al Universității din București și cercetător la Institutul de Matematică al Academiei Române. A publicat peste 80 de articole de geometrie diferențială, două monografii de specialitate și două cursuri universitare, a conferențiat și a făcut cercetare în numeroase institute și universități din lume. Începând din 2005, prin rubrica „Bifurcații” din revista *Observator cultural*, devine o prezență constantă în spațiul public (o parte dintre eseurile publicate aici și în alte reviste au fost adunate în volumele *Vărietăți conexe și Bifurcații*, Curtea Veche, 2008 și 2014). Publică și cronică de teatru (acum, pe *Liternet* – o selecție se află în volumul *Un matematician la teatru*, Tracus Arte, 2014). De asemenea, traduce cu plăcere literatură, istorie, dar și filosofia și istoria matematicii din limbile franceză (Léon Polyakov, Jean-Claude Grumberg, Jean-Baptiste del Amo, Gilles Zenou, Cédric Villani) și italiană (Alberto Moravia, Antonio Tabucchi, Helena Janeczek, Paolo Giordano, Paolo Zellini, Piergiorgio Oddifreddi, Giorgio Parisi). A debutat în proză cu *Viitorul anterior* (n'ator, Nemira, 2020), căruia i-a urmat *Viața ca o glumă proastă* (n'ator, Nemira, 2022), primul său roman. *O geometrie a tandreței* este cea de-a treia carte de literatură a autorului.

n'ator
fiecine

Liviu Ornea

O geometrie a tandreței

n'ator

Cuprins

Borangicului 3	9
Scene din viața lui Marcel Cohn	22
Bunicul	22
Georgiana	25
Viorica	27
Tamara	30
Elpi	32
Drumul Taberei 34	37
Scene din viața lui Marcel Cohn	45
Marți la unșpe	45
Daciada	49
Monte Carlo	52
Lucia	55
Miercuri după-amiază	63
Jimbolia 105	67
Scene din viața lui Marcel Cohn	73
Porumbei și melci	73
Genu	80
Cipi	87
Dinu	94
Pont Mirabeau	99

Parcul Bazilescu	108
Scene din viața lui Marcel Cohn	115
Șpriț pause.....	115
La mall.....	125
Telefonische Kinder	128
Veverița	133
Nene Haim.....	139
Cimitirul Filantropia.....	148
Scene din viața lui Marcel Cohn	154
Toaletat.....	154
Drumul Găzarului.....	161
Trei și cinci	168
Matei Voievod 66	175
Scene din viața lui Marcel Cohn	181
Appendix. Din manuscrisele lui Marcel Cohn	181
Bunica mea și neuroștiințele.....	181
Pregătiri.....	184
Cel mai frumos revelion	192
Aleea Pravăț.....	195
Nota autorului	203

Borangicului 3

„Toamna venise pe neașteptate, ca moartea“. Reciti și parcă nu suna bine. Schimbă în: „Ca și moartea, toamna venise pe neașteptate. De la o zi la alta, frunzele ruginiseră și începuseră să cadă.“ Suna mai bine? Da' de unde! Prea lung, prea căznit, nicio urmă de eleganță. Venise sau sosise? La „sosise“ îl deranjau cei trei „s“. Poate „Toamna, ca și moartea, îl luase pe nepregătite“. Aiurea, ce caută aici „ca și“? Dar nici „la fel ca“ nu merge, sună ca dracu'. În plus, se putea înțelege că ăla moare, ceea ce nu e cazul. Ce Dumnezeu, era simplu, voia să spună că a venit toamna pe nepusă masă, așa cum vine, când vine, și moartea. Ce era așa greu de formulat? Deși, dacă e să fim drepți, uneori, moartea o cam aștepți cu toate cele-n regulă. Bravo, domnule, bagă și anacoluturi!

Ei, cum să fi plecat el din țară? Cât timp i-ar fi luat să intre în și să simtă o limbă străină într-atât încât să poată scrie în ea, dacă, după atâta amar de ani, nici în română, uite, nu se simțea cu totul acasă? De limbă era legat el, nu de glie. E foarte simplu, cum de nu înțeleg?

Oare cum găsesc alții incipituri de-ți taie răsufierea? „Limba uriașului ceas negru stă încă neclintită, dar e pe cale să facă acel gest al său, unul-pe-minut; acea smucitură elastică va pune o întregă lume în mișcare.“ Nabokov, ăsta! Ce să mai scrii după el? Sau Amos Oz: „Am început să scriu paginile acestea pentru că mulți dintre cei pe care i-am iubit sunt morți“. Pac! Îți vine să te lași de meserie. Sau acel

„Nu, nu, nu” al lui Kertész. Mai bine n-ar fi avut memoria de elefant pentru care-l invidiau toți.

Se uita într-o doară la fotografiile de sub sticla de pe birou. Ce frumoasă era în fotografia din dreapta! Unde erau? În Rodnei, da, la vreun an după ce se căsătoriseră. Plecaseră doar ei doi, așa că, în majoritatea pozelor, mai ales în cele de sus, apărea numai câte unul – mai mult el, la drept vorbind: pasionata de fotografie era ea, și aparatul era al ei. Îmbujorată de la efort, râzând fericită – nu el, însă, ci muntele o făcea atât de fericită – cu rucsacul acela enorm în spate, plin cu conserve, care i se ițea mândru deasupra capului. Și ce puternice și drepte îi ieșeau din bocanci gambele, sub pulpele lungi, zvelte... Bocancii lor vechi, roș-maronii, cu șanțuri oblice pe tocuri pentru prins legăturile de schi.

De mult nu mai urcase pe munte, mare păcat. Îi făcea rău vederea fotografiilor, dar nu se-ndura să le ascundă. Își mută privirea către geam. Nu era nicio îndoială că toamna venise cu adevărat (sau, mai bine, sosise?) pe neașteptate. Atunci, în Rodnei, era iulie, soarele ardea uscat, o săptămână întreagă n-a căzut strop. Acum, soarele încălzea plăcut, deloc agresiv, iar vântul abia sufla – o toamnă frumoasă, cum se spune, deși cuvântul nu e deloc precis, nu spune nimic. „Niciodată toamna nu fu mai frumoasă sufletului nostru bucuros de moarte”. Altceva! Dar nu putea s-o folosească, era fumată, depreciată de prea multă folosință. Suna însă bine, al naibii de bine. Îl invidia sincer pe Arghezi. Și îndrăzneala de-a fi pus perfectul simplu, și dativul ăla, mai ales dativul, cine s-ar fi gândit că ceva poate fi frumos sau frumoasă cuiva?, și „bucuros”, auzi, tu, „bucuros”!, când oricine altcineva ar fi pus „însetat” sau... Ei, lasă, că, până la urmă, nu era mare lucru. La o adică... Și nu mai abuza, domnule, de astea trei puncte, că nu ești Céline – ai ajuns să le pui și când vorbești...

Fixă iar, aproape cu ură, ecranul laptopului și trecu de pe Word pe Chrome, mai citind câte-o știre. Bea cu țărâita din stacana cu cafea, să țină mai mult. Încearca, se căznea, însă nu-i ieșea nimic. Era clar că se-mpotmolise și degeaba stă la birou. Când nu vine... Exact ca la cărți: dacă nu intră, pierzi, oricât de bine-ai ști jocul, oricâtă experiență-ai avea. Ce noroc pe ocnașii ăia disciplinați care puteau să scrie zilnic, cu program, între anumite ore, forțând cumva inspirația. Rebreanu făcea așa, îi citise jurnalul încă din tinerețe. Mai aproape, și Amos Oz. El, însă, nu putea. Sorbi ultima picătură de cafea – prea amară, ar trebui să pună, totuși, un vârf de zahăr, mai dă-le-n mă-sa de analize, destul că s-a lăsat de fumat! Și ce fason avea cu pipa englezească, scurtă și dreaptă!

Ce importanță are, domnule, dacă nenorocita aia de toamnă vine sau sosește și cum vine sau sosește? Cine bagă de seamă așa ceva într-un roman de câteva sute de pagini? Își amintea însă că Proust, într-un pasaj impresionant, cel puțin pentru el, în care descrie rafinamentul lui Odette în materie de îmbrăcăminte, pomenește și despre niște detalii aproape invizibile din manșeta ori pliurile jachetei pe care le putea zări doar o clipă, când, întâmplător Odette își odihnea mâna pe brațul lui, și le compară cu sculpturile gotice ascunse de balustrada de sub cupola vreunei catedrale, executate la fel de desăvârșit ca basoreliefurile fațadei, detalii pe care știa că nu le putea vedea nimeni.

Își puse sacoul petic în coate și o eșarfă asortată, ezită o clipă cu ochii la șapca în carouri, dar renunță, încă nu-i venise vremea. Oglinda din holșor era destul de binevoitoare: din față nu-i stătea deloc rău, profilul, însă, îl cam dezavantaja, dac-ar putea să mai dea jos un pic... Numai că, dacă slăbea, se vedeau mai bine și ridurile, se adânceau, pielea se crepona pe gât și-n dreptul ochilor... Grea alegere!

În fine, ieși să-și facă plimbarea, cât se mai putea bucura, fie și puțin, de soarele blând (*În blândețea nopții*, alt titlu bun; de-ar fi fost al lui!). Din bulevard, coti la dreapta pe Mătășari, pe lângă biserica proaspăt renovată după incendiu – durase mult, dar arăta bine așa albă, înconjurată de pomi și de flori. Copacii din curțile caselor vechi și coșcovite aveau, într-adevăr, frunze ruginii, dar încă nu căzuseră, pe jos era curat. Își aruncă din mers ochii spre intrarea Constantin Stăniloiu (cine-o fi fost?), îi plăceau casele, dar n-avea rost s-o parcurgă, clou-ul ei era magnolia imensă din fața conacului din capăt, probabil cea mai mare și bogată din câte știa el în București, o admira întotdeauna primăvara, era un ritual.

Întrebarea e, se gândea amuzat, aproape amețit de damful dulceag de colonie al unei cucoane la patru ace pe lângă care nu știa cum să treacă mai repede – cumplita vremuri trebuie să fi fost acelea când se trimiteau scrisori parfumate! –, întrebarea e dacă poate să depășească prima frază. Dacă se decide cum vine nenorocita asta de toamnă, ca moartea sau altfel, dar cum?, treaba ei, numai să vină sau să sosească odată, atunci are o șansă. Altfel, riscă să ajungă ca scriitorul lui Camus. ăla nu reușea să treacă de „Într-o frumoasă dimineață de mai, o zveltă amazoană” – și-așa mai departe, nu mai ținea minte decât prima frază și că iapa era alezană. Cum or fi arătând caii alezani? Rezistă tentației de a căuta pe telefon. Ar fi prea absurd să se poticnească în toamna asta care venea pe nepregătite.

Pe de altă parte, n-ar fi fost o idee rea să lase-n plata Domnului toamna și să scrie o continuare a frazei lui..., cum îl chema pe tip?, zi să-i zic, Grand parcă.

Grand – cam banal. Căutat banal. Uite, asta ar fi o chestie pe care n-o mai făcuse nimeni, putea să jure. Cu atât mai interesant cu cât Camus nu lăsa să se înțeleagă că Grand, ăla, n-ar ști ce vrea să scrie, ci doar că era blocat în căutarea exprimării perfecte, a cuvintelor juste (ce adjectiv tâmpit, bun doar la-nvățământul politic dinaintea!) care să te facă s-o vezi pe călărețea aia matinală cu corp subțire, sportiv, cum stă ea ușor aplecată în față pe iapa ei alezană, s-o vezi deci atât de limpede, de parc-ai pipăi-o, și-ai mirosi-o, și-ai simți-o întocmai cum e ea în acel moment. Un fel de „Unde vei găsi cuvântul ce exprimă adevărul” – dar și asta era uzată.

Se însera, soarele aproape dispăruse și cerul injectat lua foc. Ceasul violet al lui Eliot.

Telefonul vibra în buzunar. Taică-su, evident. Nu răspunse. O să-l sune mai târziu – deși, slabe șanse să-i răspundă: îl lăsa cine știe pe unde, uita de el și nu-l mai auzea. Oricum, sigur nu era ceva important.

Înainta agale, cu mâinile la spate, abia zăbind cerul printre coroanele copacilor, dar, ca de fiecare dată, se opri o clipă să admire bradul de la numărul 11, întrebându-se, tot ca de fiecare dată, câți ani să fi avut. Brazi, da – pomi fructiferi, nu prea. Nu tu un măr de lângă drum, acolo, fie și cu gard. Nu mai erau merele de pe vremuri. Creștești: ce culori frumoase aveau! De când dispăruseră, le și uitase gustul. Bunică-sa le prefera la plăcintă, asta ținea minte, dar ea punea și-un fir de scorțișoară, nu multă, doar o idee, și zdrobea și niște mieji de nucă. De nevastă-sa, însă, bucătăria nu se prinsese.

Ajuns în Matei Voievod, o luă la stânga, prin fața UNATC-ului, se abținu cu greu să nu se oprească vizavi, la Papillon, pentru o bere și-o votcă (mică), evită în ultima clipă un rahat de câine încă aburind (oameni nesimțiti!), traversă și intră pe Inișor, încercând să se dumirească dacă mai există vreo limbă în care același cuvânt să denumească fecalele și un dulce foarte gustos și iubit. Ce diferență față de *delight!* Rahat simplu, așa se numea cel obișnuit, sticlos, din copilăria lui. Cel care se punea în cozonac și-n cornulețe, atunci când n-avea bunică-sa nuci în casă. Aici, însă, „simplu” nu era antonimul lui complicat: celălalt tip de rahat, colorat cu vopseluri pastelate, se numea „asortat” – se amuzase copios de chestia asta.

Încercă să se gândească la altceva, să-și scoată rahatul din minte, mai ales că trebuia să se hotărască pe unde s-o ia. Ar fi putut merge înainte pe Inișor până în Țepeș Vodă, stradă nu urâtă, dimpotrivă, însă cam lungă și prea circulată, odată pornit pe ea nu-i era limpede unde ajunge (dar ce grabă ai, domnule?), așa că preferă să cotească pe Duzilor.

Cartier frumos, îi plăceau străzile astea vechi, înmiresmate, pe care și-i imagina uneori plimbându-se noaptea și pe craii lui Mateiu. Li s-ar fi potrivit.

Cu cât se gândea mai mult, ascultând, fără să vrea, și muzica de la Modelier, ca întotdeauna, mult prea tare, de-aia și evita grădina asta, altfel plăcută, cu atât i se părea mai interesantă ideea de a continua – de a scrie, practic, de la cap – romanul nefericitului de Grand. Stai puțin, domnule, de ce „nefericit”? Poate că Grand se simțea bine căutând și șlefuind la infinit fraza aceea, poate că nici nu-l interesa cum ar putea continua. Întreprinderea i se părea, însă, foarte complicată pentru că fraza cu amazoana nu dădea nicio indicație despre ce-ar fi putut urma.

În general, i se părea tentantă ideea de a termina sau modifica povești lăsate în suspensie de alții. Sau încheiate prost, ratate. Da, de exemplu, Calvino, își spunea cotind ușor stânga pe Teleajen, Calvino avea o carte foarte frumoasă, cu un titlu greu de uitat: *Se una notte d'inverno un viaggiatore*, în română nu suna prea grozav, *Dacă într-o noapte de iarnă un călător*, cu nu știu câte povești neterminate (totuși nu fără cap și coadă). Să încerce să le rotunjească, să le completeze, poate să le și lege într-un mod subtil, ascuns. Ar fi extraordinar!

Farmecul cărții lui Calvino, însă, era tocmai că poveștile erau neterminate (n-avea și Tabucchi așa ceva?), își spuse, ușor dezamăgit, odată ajuns iar pe Țepeș Vodă, stradă evident nepotrivită cu dispoziția lui: abia aștepta să scape de ea, așa că, de la părculețul cu crucea mare din piatră despre care nu știuse niciodată ce hram poartă, o luă imediat în sus pe Borangicului.

Întoarse ca hipnotizat ochii după femeia cu care se intersectase scurt. Nici nu apucase s-o vadă bine din față, dar alura era aproape aceeași. Cam asta era și înălțimea, silueta și mersul sportiv semănau cu ale ei. Părul lăsat pe spate, dar de altă culoare și nu prins în coadă. Parfumul, însă, asta era, nu alura sau mersul, abia acum, după ce trecuse, înțelesese. Era același. Se oprise la el în ultimii lor ani. Ceva aproape masculin, de la Tom Ford, l-ar fi recunoscut dintr-o mie. La ea se suprapunea peste mirosul corpului și rezulta o senzație de animal curat și proaspăt, pe care n-o mai găsisese la altcineva. Instinctiv, se uită la casa în dreptul căreia era: numărul trei. Nu era superstițios, nu credea în coincidențe prevestitoare, și totuși, de când ieșise din casă și la orice intersecție, avusese două posibilități, stânga sau dreapta, și mai multe dacă dăduse peste vreo piațetă; rememora traseul și făcu socoteala: rezulta un total de peste treizeci și două de alegeri pe care le făcuse inconștient ca să se afle acum, în acest minut, în fața casei de la numărul trei al străzii Borangicului, exact în clipa în care trecea prin fața ei și femeia aceea. Ca să nu mai vorbim despre

decizia de a ieși la plimbare. Câteva minute în plus sau în minus și-ar fi ratat-o. Oricât ai fi de rațional, poți să nu-ți pui niște întrebări?

Nu trecuse decât un an. Nu era centimetru pătrat de pe străzile astea pe care să nu-l fi bătut cu ea. Harul ei de a se bucura simplu, din toată inima de lucrurile mărunte. Se mai întâlneau, dar rar și doar din întâmplare, schimbau doar politețuri anodine. Nu ar fi zis că-l evită, asta nu, dar nici nu părea să-i caute compania. Oare cum puteau unii să rămână prieteni după ce se despărțeau? Și cum adică „prieteni”? Să se întâlnească la o cafea sau pe la amici comuni? Că doar, vorba poetului: *o vede azi, o vede mâni, astfel dorința-i gata*. Un ghem încâlcit de amintiri și dorințe, asta era. Sau se poate și fără dorință? Ce bine-ar fi să se poată!

Îl trezi din visare lătratul câinelui: s-o fi speriat, săracul, că se proptise cineva în fața gardului pe care-l avea de apărut. Un maidanez negru, solid, curat, cu blana strălucitoare, bine întreținut. Stai, băi, prostule, că nu-ți fac nimic, taci dracu' din gură, băi, prostuțule. Ce ești, băi, așa de rău?

Cine știe, or fi existând un fel de legi ale termodinamicii și-n viața sentimentală, se gândea, pe când se urcea cu greu, cu ochii țintă la potaia nervoasă din curte. Paul îi vorbise odată despre asta. Cantitatea de dragoste dintre două persoane rămâne constantă, adică oricând unul poate iubi mai mult decât celălalt, de nu cumva asta e în realitate regula, putând să ajungă și la zero în dreptul unuia dintre parteneri, dar ce se „pierde” s-ar putea transforma și în altceva, nu doar în căldură, ci și în prietenie ori tandrețe? Ce tâmpenii îți trec prin cap, domnule! Amintiri nedigerate bine din anii de școală. Deși, mai știi?, poate că de-aici s-ar putea scoate ceva. Tandrețea – minunat cuvânt! – are potențial, merită explorată și altfel decât până acum. S-a scris însă și *Infernul tandreței*, Bosquet a făcut-o; titlul original era *O mamă rusoaică*, ai noștri i l-au pus pe-asta și n-au greșit, doar cartea debutează cu: „Ai murit, mamă, și mă simt ușurat”. Teribil!

Cum ar suna *Aritmetica tandreței*? Titlu bun și-asta, pentru că aritmetica, la fel ca limba română, o înveți încă de copil, an după an, cât e școala de lungă – ba și mai târziu, spune Paul, ar exista și una mai avansată, i-a povestit odată despre asta, la o votcă acasă la el, pe canapeaua din fața tabloului cu pescarul cel trist al lui Ilfoveanu, Paul era topit după el. Bun titlu, ăsta cu aritmetica, dar ce pui sub el?

Sau *Geometria tandreței*? Mai bine *O geometrie a tandreței*, pentru că se pare c-ar exista o mulțime de geometrii – „pe lume nu-s mai multe Români, dar sigur sunt mai multe geometrii”, cum spune Paul – și, pe de altă parte, formele de tandrețe sunt nesfârșite: triunghiul, de pildă, ar fi doar o figură foarte săracă... Hai că ești

vulgar, domnule, fii și tu serios, își spunea, constatând cu părere de rău, ca întotdeauna când ajungea pe strada asta, că Borangicului se înfunda imediat înapoi în Duzilor și-acum nu se hotăra pe unde s-o ia.

Și nu doar că erau neterminate, poveștile lui Calvino, își dădea acum seama, încercând să-și scoată tandrețea din minte, ci, așa cum se urmau una după alta, păreau că se cheamă și se potrivesc, dialogau într-un mod foarte subtil, așa că, dacă încerca să le-ncheie, nu putea decât să le strice.

„Nu vorbești niciodată, îți ascuns în tine, nu-mi spui nimic, nu știu ce-i în capul tău, nu știu la ce să m-aștept, vorbești numai cu tine, în gând, și scrii; asta dacă nu răbufnești și-atunci e și mai rău. Până și fanteziile sexuale care te bântuie le aflu din cărțile tale.” După care tăcea și se uita la el cu privirea aceea stinsă, neînchipuit de tristă, care îl paraliza și-i oprea în gât orice cuvânt. Avea și ea dreptatea ei: nu era omul lângă care să-ți fie ușor să trăiești, până și el abia se suporta. Nu fusese atât de închis la-nceput, asta știa sigur. Se schimbase treptat, aproape pe nesimțite. Se-nrăise, spunea ea. Parcă ea nu?

Una peste alta, povestea voastră ar trebui s-o scrii tu, domnule – coafată, deghizată, sigur, cum știi tu, nu așa, otova –, ar ieși ceva într-adevăr foarte bun, te asigur. O și avea în minte, scrisul ar fi mers șnur și abia scriind poate-ar fi înțeles și el ce li s-a întâmplat. Numai că, dacă o scria, atunci trebuia s-o considere încheiată, de fapt o-ncheia chiar el, punct!, pentru că simțea, știa că limbajul nu doar descrie lumea, ci o și creează, la fel cum forma, de multe ori, nu întotdeauna, dar de multe ori își naște conținutul, iar ideile, gândurile capătă trup și realitate, concretețe abia când sunt formulate explicit, scrise sau rostite cu voce tare, și pentru asta încă nu era pregătit. Spune undeva Cioran că „tot ce e formulat devine mai tolerabil”, or, el exact asta nu voia: să se împace cu ideea plecării ei. În plus, știa el bine că, scriind-o, povestea ar fi ieșit diferită, ar fi căpătat o coeziune pe care n-a avut-o, un înțeles pe care nu l-a avut, liniile cauzale s-ar fi desprins una de alta și viața lor de până atunci ar fi părut mai limpede decât fusese, clipele trăite ar fi părut necesare în logica poveștii.

Viața care capătă sens abia dacă e povestită... Da, domnule, poate că asta nu-i o idee rea.

Oricum, să-l continue pe Calvino nu mai părea o idee atât de bună. Mai degrabă să-i scrie romanul amărățului de Grand: ăsta n-apucase să facă mare lucru, lăsase, generos, loc și altora. Poate că merita încercat.

Apucă din nou pe Teleajen, dar în direcția opusă, către Matei Voievod, mirat de cât de puțină lume a ieșit la plimbare într-o zi de toamnă atât de frumoasă. Într-o curte

se arseseră frunze uscate, mirosul la izbit pentru că ea avea obiceiul să asocieze arome și culori într-un mod care pe el îl lăsa perplex, negăsindu-i nicio justificare – iar ea nu se obosea să explice. Parfumul pe care-l folosea, acela cu tentă masculină, era magenta, mirosurile dulcege, vulgărele, erau vernil. O oarecare logică ar fi fost aici, dar în niciun caz corespondențele nu erau singurele posibile. Ei, de-ar fi fost așa singurul lucru pe care nu-l înțelegea la ea...

Ce te faci, însă, când cauți și cauți și nu găsești pentru că tu nu ai nimic de spus? Oribilă idee!

Altă posibilitate ar fi să ia una, două dintre poveștile lui Calvino și să le scrie mai multe continuări posibile. Ideea i s-a părut promițătoare în dreptul creșei, dar îndată ce-a trecut de ea, proțâpît în mijlocul trotuarului îngust, fără să se poată decide în ce parte s-o ia, și-a reamintit că important era cum spui, că de spus, s-a cam spus ce era de spus, doar îl citise pe Borges. Cum spui ce spui – aici e clenciul. Gândul ăsta îi dădu un pic de încredere. Remontat (în rusește însemna „reparat”, așa scria la Moscova pe firmele cizmărilor și ceasornicăriiilor: „Ремонт”, ce se mai amuzase!), porni cu pas grăbit – de ce, unde alergi iarăși, domnule? – la dreapta, către Mihai Bravu.

Și nu doar că în literatură s-a cam spus totul, dar, dacă stai să cântărești mai bine lucrurile, parcă și propriile întâmplări, alea despre care crezi că sunt doar ale tale și că din ele poți să scoți o poveste bună, poate și un roman, cu puțin noroc și multă trudă, nici despre alea nu poți fi sigur că sunt originale. Era o chestiune la care meditasese îndelung, o rană niciodată închisă. Nu ajunsese să experimenteze, deși a încercat și a căutat asiduș prilejuri, găselnița lui Groșan din proza aia cu profesorii, reluată cumva și în romanul lui de mai târziu: viața trăită conform indicațiilor scrise ale unui prozator – bună idee.

Parcă se mai întetșise vântul, se și răcise după ce plecase soarele. Își ridică gulerul sacoului și strânse eșarfa pe lângă gât. Obosise. Zău că ar trebui să slăbească, nu se poate să capoteze atât de repede. Ce bună ar fi fost o bancă acum! Nu erau, însă, bănci în zona asta. Se sprijini de-un gard înalt de piatră să-și tragă sufletul. *Obosit de moarte, obosit de viață* – alt titlu bun.

De când plecase ea – și dinainte, pentru că tensiunile nu încetaseră să se acumuleze –, parcă se-ntunecase și el, se mai însenina doar dacă simțea că a scris ceva bun, adică foarte rar, sau când reușea să-și aducă la suprafață amintirile din copilărie, prietenii de-atunci, părinții tineri: era un exercițiu terapeutic pe care îl practica deja aproape programatic.

Se urni cu greu și ajunsese din nou la intersecția cu Mătăsari; urma iar Inișor – doar nu era să se învârtă-n cerc, asta prea suna a truc ieftin de literatură proastă. Mai bine o ia înainte și imediat la stânga, pe Agricultori. Ce se mai construiseră și pe Agricultori! Plin de vile, bloculețe. Lume cu bani. Nu visaseră ăștia din cartier cum avea să li se schimbe habitatul. Noroc că rămăseseră totuși pomi mulți, erau culori frumoase. Tare plăcut să privești copacii și casele astea vechi, câte mai erau – dac-ar fi fost pictor ar fi scos, poate, ceva, dar așa... Cu scrisul era mai complicat.

Agricultorii se terminase, ajunsese iar lângă biserică. Se oprise, parcă nehotărât, neștiind încotro s-o ia. La urma urmei, de ce nu? Crezi, nu crezi, ce rău poate face o lumânare aprinsă de un păgân agnostic ca el? Ba, mai știi?, poate și ajută. Ocoli și intră dinspre Mătăsari. Se uită lung la altar, își spuse în gând ceva ce putea trece drept o rugăciune, ceru iertare – el știa cui, că doar porcării i-au umblat prin minte toată ziua –, cumpără două lumânări, morți și vii – n-are ce să strice. Pariul lui Pascal. Leși în grădinița cu flori, multe veștede de-acum, în culori pălite, aprinse lumânările și aspiră cu nesaț aerul încărcat de mirosuri afumate.

Una peste alta, poate că amazoana aia s-ar putea lansa într-un galop nebun și calul s-ar speria de ceva și ar azvârli-o din șa, iar ea și-ar rupe coloana și ar rămâne imobilizată, și-ar descoperi vocația de scriitoare de cărți pentru copii și personajele ei ar iubi caii. Aiurea, ce tâmpenii îți trec prin cap, domnule! Ceva atât de siropos nu poți publica decât sub pseudonim – în orice caz, la cât de tâmpită e, și pe-asta trebuie s-o fi scris cineva.

De unde până unde obsesia asta a originalității? Citise că Warhol, de pildă, în filmele lui, iar cei care se pricep spun că a făcut filme foarte interesante, nu ținea deloc să fie original. Important e să poți scrie ceva frumos, consistent, onest. Onest față de cine? Față de ce? Nu-i de tine teoria, domnule, nu ești eseist, scrie și gata – dacă (mai) poți, firește.

Nici autentic nu poți fi până la capăt. Degeaba îl face Șalamov cu ou și cu oțet pe Soljenițin pentru lingura lui Ivan Denisovici. Și el literaturizează în povestirile lui din Kolîma, nici el nu scapă, n-are cum.

Oare n-ar merita să pună un pariu cu sine? Ori cu destinul, ori cu naiba știe ce sau cine? Dacă-i iese bucată asta cu toamna, care încă nu se știe cum vine, atunci o sună. Iar dacă nu... Și dac-o suni și-ți răspunde, ce-i spui, domnule? La asta te-ai gândit? Iar dacă nu-ți răspunde, atunci e și mai rău. Păi, vezi? Ce rost are să-ți joci așa viața, pe totul sau nimic?

Traversă înapoi și se uită în trecut la blocul ProTV de pe partea cealaltă a bulevardului; parcă se părăginea pe zi ce trece. Acum vreo cincisprezece ani, alături era o cofetărie în care se găseau violete, un fel de amandine cu moț de cremă grețoasă de unt și glazură groasă, colorată chimic – ce bune erau! Nu se mai fac. Taică-su îi povestise și despre niște rude ale violetelor, care se numeau „carac”, cu glazură verde, cică erau foarte bune, dar el nu prinsese. Găsise niște poze pe internet și nu păreau mare chestie. Fără nostalgiei în seara asta, își zise, și intră decis la Mega(-ul lui), să-și ia o sticlă de vin – încă ar fi mers un rosé, mai mirosea și a vară, dar n-avea când să-l răcească bine și prea îi era sete, așa că se hotărî pentru un Merlot de Purcari (cam tare, vezi că... dar mai dă-le-n mă-sa de analize, domnule, ajunge că te-ai lăsat de fumat!) –, ezită îndelung, înghițind în sec în fața celor două feluri de Gorgonzola (prea grase, prea mult colesterol, ce Dumnezeu!), întinse mâna, spăsit, către obișnuita bucată de telemea de vacă, dar ceva se revoltă în mintea și-n stomacul lui, așa că înșfăcă nervos, de alături, un calup de cașcaval – de capră, totuși; luă și niște măslin Kalamata, mici și parfumate (sărute și-astea), o cutiuță cu hamsii marinate și niște icre de știucă: dacă-i bal, bal să fie; pâine de secară mai avea. Poate că după o masă bună rezolvă și toamna aia care nu mai apucă să vină.

Mâncase iar prea mult, se simțea balonat. Haplea. Și o idee prea vioi după vinul roșu: avea să adoarmă greu. Sau deloc.

Încă nu știa nici cum vine toamna, nici cum să continue. Parcă nici putere să lucreze nu mai avea. Nici chef. Era și târziu...

Dacă nici să doarmă nu putea. Cedă curiozității: ia să vadă ce poate ChatGPT, ăsta, despre care auzise o mulțime de povești, unii îl ridicau în slăvi, alții din cretin nu-l scoteau. El încă nu-l testase, i se părea o prostie de care se putea dispensa. Poate merita încercat, barem pentru o sugestie, o părere. Măcar de amuzament, dacă nu pentru altceva. Și-a făcut ușor cont, avea un mail cu adresa și explicații de la Paul. A intrat direct în subiect:

Cum ți se pare că sună mai bine: „toamna venise pe neașteptate” sau „toamna sosise pe neașteptate”?

ChatGPT: Ambele variante sunt corecte din punct de vedere gramatical și transmit ideea de sosire neașteptată a toamnei. În general, alegerea între cele două variante depinde de preferința autorului și de tonul sau stilul dorit în contextul povestirii. Cu toate acestea, dacă ar fi să aleg una dintre cele două, personal mi se pare că varianta

„toamna venise pe neașteptate” sună mai natural și mai ușor de rostit, deoarece utilizează un verb comun și simplu pentru a exprima acțiunea.

Cam are dreptate, nimic de zis. Și se exprimă curat în română, mare lucru. Să mai vedem.

Dar care variantă ți se pare mai expresivă?

ChatGPT: Din punct de vedere al expresivității, varianta „toamna sosise pe neașteptate” poate fi considerată mai puternică și mai convingătoare, deoarece utilizează un verb mai puternic și mai activ pentru a transmite ideea de sosire neașteptată a toamnei. Folosirea verbului „sosi” poate accentua impactul surprinzător al evenimentului și poate sugera o schimbare bruscă în starea de spirit sau în atmosferă. În cele din urmă, alegerea între cele două variante depinde de contextul și de tonul general al povestirii, precum și de preferințele personale ale autorului.

Impecabil! De ce-l ține lumea de prost? Tipul pare să știe ce spune, indiferent cum a ajuns la asta. E clar, gramatică știe, prozodie știe. Poate nu teorie literară, dar, oricum, i se spusese că versiunea asta gratis e una incipientă, demo sau beta, așa ceva, și se va perfecționa curând.

Zâmbi în sine la ideea de a-l pune pe ChatGPT să continue romanul lui Grand. De ce nu, la o adică? Te pomenești că...

Compune, te rog, o povestire care să înceapă cu fraza: „Într-o frumoasă dimineată de mai, o zveltă amazoană, călare pe o somptuoasă iapă alezană, parcurgea, prin mijlocul florilor, aleile din Boulogne”.

ChatGPT: Într-o frumoasă dimineată de mai, o zveltă amazoană, călare pe o somptuoasă iapă alezană, parcurgea prin mijlocul florilor aleile din Boulogne. Se numea Elena și era una dintre cele mai respectate și talentate călărețe din Franța. Adesea, era solicitată să participe la cele mai importante competiții de echitație și câștiga mereu, datorită harului său și a legăturii strânse pe care o avea cu caii.

Însă, în acea dimineată, Elena se plimba fără vreun obiectiv anume. Își dorea să se bucure de frumusețea naturii și de senzația de libertate pe care o avea atunci când călărea. În timp ce parcurgea aleile pline de flori, a văzut un băiat mic care plângea lângă un copac.

Elena s-a apropiat de el și l-a întrebat ce s-a întâmplat. Băiatul i-a spus că și-a pierdut pisica și că nu știe cum să o găsească. Elena a simțit compasiune pentru

băiat și a început să îl ajute în căutarea pisicii. Au căutat împreună printre copaci și tufișuri, dar fără niciun rezultat.

În cele din urmă, Elena și băiatul s-au așezat sub un copac și au început să vorbească. Băiatul i-a spus că mama lui a murit de curând și că pisica era singurul său prieten adevărat. Elena a început să îi spună despre legătura puternică pe care o avea cu cail și cum aceștia îi ofereau mereu companie și înțelegere.

După câteva minute de discuții, Elena a spus că ar putea să îl ajute să găsească o nouă pisică. Au decis să meargă împreună la adăpostul local pentru animale și să caute o pisică potrivită. După ce au petrecut câteva ore jucându-se și hrănind pisicile, băiatul a ales una pe care să o ia acasă.

Elena s-a simțit binecuvântată că a putut să ajute un copil care trecea prin momente grele și a realizat că aceasta este una dintre cele mai frumoase părți ale călăriei – capacitatea de a construi relații și de a aduce bucurie în viața altor oameni.

„Asta-i complet cretin! Nu se poate așa ceva! Bașca trei „început” în patru rânduri.

Regenerate response.

ChatGPT: Într-o frumoasă dimineață de mai, o zveltă amazoană, călare pe o somptuoasă iapă alezană, parcurgea prin mijlocul florilor aleile din Boulogne. Era o femeie frumoasă, cu părul lung și negru și cu ochii închiși la culoare. Înainta cu grație și siguranță, fiind una dintre cele mai bune călărețe din Franța.

Amazoana, pe nume Isabelle, se pregătea pentru un important concurs de călărie, care urma să aibă loc peste câteva zile. Era determinată să câștige, dar știa că va trebui să își pună toate abilitățile și experiența în joc pentru a-și atinge scopul.

În timp ce mergea pe alei, a observat un băiat mic, nu mai mare de șase ani, care se plimba prin grădina de flori. Băiatul a privit încântat la ea și i-a făcut semn cu mâna. Isabelle a zâmbit și i-a răspuns la salut.

Cu câteva minute mai târziu, Isabelle a ajuns la marginea grădinii și și-a dat seama că a rătăcit drumul. Încă se mai vedea în depărtare turnul Eiffel, dar nu era sigură cum să ajungă la destinația ei. Băiatul mic a venit alergând spre ea și a întrebat dacă poate să o ajute. Isabelle a fost uimită de gestul copilului și a acceptat ajutorul lui.

Băiatul i-a indicat drumul corect și a condus-o până la destinația ei. În timp ce Isabelle se pregătea să îi mulțumească, băiatul a spus: „Mama mea îmi spune mereu

să ajut oamenii când am ocazia. E așa cum zice și Papa Francisc, trebuie să fim buni unii cu alții.”

Isabelle a fost profund impresionată de cuvintele băiatului și a plecat cu un sentiment de recunoștință și speranță în inimă. În acea dimineață, a învățat că mici gesturi de bunătate și ajutor pot face o diferență mare în viața cuiva și că, indiferent de circumstanțele din jur, există întotdeauna speranță și oportunități de a face bine.

E clar, o ține pe-a lui, altceva nu știe. Idiot patent hipercorect politic și plin de repetiții. Nici cel mai imbecil dintre scriitorii n-ar pune pe hârtie așa ceva. E drept, i-a dat textul în română, poate că în franceză ar fi ieșit altceva – altceva, dar la fel rău, n-avea nicio îndoială –, e și versiunea demo, poate că aia cu plată e mai performantă, cum se spune acum. Să performeze la ei acasă...

Se enervase. Asta-i mai lipsea. S-a dus la bucătărie, și-a făcut un ceai de mușețel, a revenit în birou, a pus cana fierbinte direct pe lemnul lustruit – nu mai era nimeni care să-l boscorodească – și a deschis Word-ul.

Scene din viața lui Marcel Cohn

Bunicul

Bine că s-a terminat, că tare s-a mai chinuit, a zis mama, dar bunica a zis of, Doamne, era așa de tânăr, nici n-a apucat să se pensioneze, și-a început să plângă, iar tata n-a zis nimic, doar a îmbrățișat-o strâns, strâns pe bunica și-atunci și mama a tăcut, el însă s-a mirat, cum adică tânăr?, doar și bunica, și bunicul erau așa de bătrâni, dar n-a întrebat, cum făcea el de obicei de scotea din sărite pe toată lumea, și după ce-a plecat doctorița, bunica a zis c-a sunat la comunitate să vină să-l ia și tata a-ntrebat păi, de ce mămică, nu zicea el întotdeauna că vrea să fie cinerat?, de ce nu-i faci pe voie?, adică cum cinerat, tată?, a întrebat și el, că nu se mai putea abține, iar tata i-a zis in-ci-ne-rat, adică ars, Marcele, ars, înțelegi?, ars la crematoriul uman, și el n-a înțeles, ce era de-nțeles?, dimpotrivă, s-a mirat foarte tare, pentru că știa că atunci când te arzi te doare rău, de-asta nu e voie să pui mâna deasupra flăcării și nici să te-apropii de aragaz și nici de focul pe care-l făceau cei mari la munte, ca să prăjească slănină, mai ales că puteai să faci și pipi-n pat după aia, dar n-a mai întrebat nimic pentru că tata nu părea deloc în apele lui, iar bunica a zis lasă, că de-acum nu mai e treaba lui și oricum, ce urmează e pentru ăștia

de rămânem deasupra, nu pentru el, care-a scăpat, iar tata i-a spus doar fie cum vrei dumneata, mămică, deși, dar s-a oprit, iar mama a acoperit oglinda din hol și pe-aia din dormitor cu cearșafuri și au așteptat cu toții în sufragerie și n-a mai zis nimeni nimic până au venit doi oameni care l-au dezbrăcat pe bunicul și l-au luat din patul în care bolise în ultima săptămână, l-au pus într-un cearșaf alb și l-au luat așa cu ei, iar tata a zis noroc că s-a-ntâmpat dimineață, să am timp de acte, dar bunica a spus așa noroc să fie la alții, apoi tata a plecat și bunica a plâns din nou și a zis că mai bine se-apucă de spălat așternuturile, iar mama a spus, lasă mamă, că spăl eu mai târziu.

Asta a fost ieri, dar azi, după micul dejun, mama l-a trezit și i-a zis că o să mergă la cimitir, și unde-i cimitirul, mamă?, e departe, pe Progresului, unde-s toți ai lui tata, și el n-a înțeles, adică cum toți ai lui tata?, dar n-a mai întrebat, că nimeni n-avea chef de el, simțea el bine și de-asta-i venea să plângă, de ciudă, dup-aia însă i-a plăcut că mama l-a-mbrăcat frumos, cu pantaloni scurți de stofă, nu cu șpilhozeii de joacă, și cu cămașă albă cu mâneci scurte călcate cu dungă și cu jachetă maro, că dacă bate vântul prea tare, iar tata avea și el costumul bleumarin și cravată neagră, iar mama și bunica erau și ele în negru, și îndată ce au fost gata cu toții tata a chemat la telefon un taxi și s-a urcat în față, iar el cu mama și cu bunica în spate, că era loc, doar el e așa slăbuț, și au mers mult, mult și șoferul asculta muzică tare la radio și lui îi plăcea, dar mama l-a rugat să dea mai încet că ei merg la înmormântare și șoferul a zis, bine, doamnă, mă scuzați, Dumnezeu să-l ierte, dar se-auzea tare și mama era supărată, dar nu i-a mai zis încă o dată să dea mai încet.

Iar când s-au dat jos din taxi, era tare înnorat și bătea vântul, iar mama a zis bine barem că nu plouă și i-a pus pe cap o tichiuță rotundă, albastră, cu marginea tivită cu o pămblucă aurie, și i-a prins-o de păr cu o agrafă, ca la fete, mamă?, lasă, Marcele, că e ascunsă bine, nici nu se vede, parcă stă lipită de cap, și nu te mai scobi în nas că iar o să-ți dai sângele, iar tata și-a pus și el una la fel și mama i-a prins-o și lui cu agrafă și-ntr-adevăr, dacă nu te uitai atent, nu vedeai agrafa, iar tata a scos o forfecuță și a tăiat cu ea din căptușeala costumului și i-a tăiat și lui din tivul pantalonului scurt, dar pe dinăuntru, să nu se vadă, că nu șade bine să umbli rupt, și-abia dup-aia au intrat și-au mers până departe, la capela